



บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หัวข้อหนังสือพิมพ์ เปรียบได้กับ สโลแกนโฆษณา สินค้าที่ใช้จัดแต่งหน้าร้าน หรือป้ายบอกทางจราจร เนื่องจากมีหน้าที่สำคัญที่คล้ายคลึงกันในการดึงดูดความสนใจและให้ข้อมูลข่าวสาร

หน้าที่สำคัญที่สุดของหัวข้อ ก็คือ หน้าที่ในการ 'ขาย' หรืออีกนัยหนึ่งคือการดึงดูดความสนใจของผู้อ่านให้อ่านข่าว และจงใจให้ซื้อหนังสือพิมพ์ ซึ่งหัวข้อหน้าหนึ่งจะทำหน้าที่นี้ได้โดดเด่นที่สุด โดยมีภาพประกอบ กราฟฟิก ตลอดจนการจัดหน้าช่วยเสริมให้ข่าวหน้าหนึ่งสะดุดตาผู้อ่าน เมื่อผู้อ่านตัดสินใจซื้อหนังสือพิมพ์ และเปิดอ่านที่ละหน้า หัวข่าวก็น่าสนใจมีบทบาทสำคัญในการสร้างความน่าสนใจให้กับข่าว เพื่อให้ผู้อ่านอ่านเนื้อข่าวที่ตามมา

หน้าที่อีกประการหนึ่งที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน ก็คือการบอกให้ผู้อ่านได้ทราบถึงสาระสำคัญของเนื้อข่าวได้อย่างถูกต้องในทันทีที่อ่าน ด้วยถ้อยคำที่ดึงดูดความสนใจและกระชับได้ใจความ หัวข่าวที่ดีจะช่วยสรุปความเป็นไปของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวันให้ผู้อ่านรับทราบ ซึ่งแม้แต่ผู้อ่านที่มีอุปนิสัยการอ่านแบบผิวเผินก็ยังสามารถเข้าใจสาระสำคัญได้อย่างถูกต้อง

Baskette, F.K. (1977) ได้สรุปหน้าที่และวัตถุประสงค์สำคัญของหัวข้อ 6 ประการ คือ

1. ดึงดูดความสนใจของผู้อ่านให้ติดตามอ่านเนื้อข่าว
2. สรุปประเด็นสำคัญของข่าว

3. เป็นสารบัญชบอกให้ผู้อ่านทราบว่าแต่ละหน้ามีข่าวอะไรบ้าง
4. บรรยายอารมณ์ของข่าว
5. ช่วยสร้างบุคลิกภาพของหนังสือพิมพ์
6. เป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดหน้าให้สวยงาม

การจัดหน้าในของหนังสือพิมพ์นั้นไม่วิวหรือหา หรือมีสีสันเท่ากับหน้าหนึ่ง เนื่องจากต้องใช้เนื้อที่ทุกตารางนิ้วเพื่อลงรายละเอียดของข่าวให้มากที่สุด มากกว่าจะให้ความสำคัญกับความสวยงาม ด้วยเหตุนี้หัวข่าวจึงทำหน้าที่สำคัญในแง่ของการดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข่าวที่อาจไม่น่าสนใจมากนักแต่มีประโยชน์ต่อผู้อ่าน

สิ่งที่จะช่วยทำให้หัวข่าวหน้าในนี้เด่นชัดขึ้นมาก็คือศิลปะในการเลือกใช้ถ้อยคำในการพาดหัวข่าวที่ถูกต้อง เหมาะสมและมีรสนิยมน

สำหรับผู้อ่านแล้ว หัวข่าวก็คือข่าวสั้นเล็กๆนั่นเอง และผู้อ่านก็มักคาดหวังว่าหัวข่าวจะให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้อ่านที่อ่านข่าวอย่างผิวเผิน ซึ่งต้องการแค่กวาดสายตาอ่านข่าวแบบผ่านๆก็สามารถรับรู้ได้ทันทีว่าข่าวนั้นๆ กล่าวถึงเรื่องใด หากหัวข่าวพาดอย่างถูกต้องและน่าสนใจเพียงพอก็จะช่วยดึงดูดผู้อ่านแบบผิวเผินดังกล่าวให้อ่านเนื้อข่าวที่ตามมาได้

อย่างไรก็ตาม บางครั้งหัวข่าวที่พาดอย่างไม่ถูกต้อง หรือเกินเลยไปจากข้อเท็จจริง อาจดึงดูดความสนใจของผู้อ่านได้เช่นกัน แต่ในขณะเดียวกัน ก็อาจทำให้ผู้อ่านเข้าใจผิดได้หากไม่ได้อ่านเนื้อข่าวที่ตามมา

มีรายงานการศึกษาหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่าหัวข่าวหนังสือพิมพ์ไม่ได้ให้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างถูกต้องเสมอ จากการศึกษาเกี่ยวกับการนำเสนอหัวข่าวหน้าหนึ่งในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยของ

อรพรรณ มูลจันทร์ (2536) พบว่า หัวข่าวที่เป็นปัญหา ซึ่งหนังสือพิมพ์ภาษาไทยมักจะนำเสนอคือ หัวข่าวที่ไม่สอดคล้องกับเนื้อข่าว และ หัวข่าวที่ไม่เป็นกลาง

Smith E.J. และ Fowler G.L. (1982) พบว่าหัวข่าวหนังสือพิมพ์รายวันเพียงร้อยละ 42 เท่านั้นที่ผู้อ่านเห็นว่านำเสนอข้อเท็จจริงได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ ดังนั้นผู้อ่านที่อ่านข่าวแบบผ่านไปก็ไม่สามารถได้รับข่าวสารที่ถูกต้องจากการอ่านหัวข่าวเพียงอย่างเดียว

นอกจากนี้หัวข่าวที่บิดเบือนไปจากข้อเท็จจริงยังทำให้ผู้อ่านที่อ่านเนื้อข่าวด้วยเกิดความคลางแคลงใจ ไม่สามารถทำความเข้าใจหรือตีความข่าวได้อย่างถูกต้อง และทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่าการนำเสนอของหนังสือพิมพ์ฉบับที่อ่านไม่น่าเชื่อถือในที่สุด การสำรวจความน่าเชื่อถือของหนังสือพิมพ์ในปี 1969 ซึ่งจัดทำโดยสมาคมบรรณาธิการสำนักข่าว AP (the Associated Press Managing Editors Associations - APME) พบว่าหัวข่าวที่ไม่ถูกต้อง หัวข่าวที่ย่อเกินไป หัวข่าวที่เินยัย และหัวข่าวชักนำให้เข้าใจผิด เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้อ่านไม่เชื่อถือหนังสือพิมพ์ (Smyser, 1981)

จากความสำคัญและหน้าที่ของหัวข่าวในการดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน และการสรุปใจความสำคัญของข่าวที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ประกอบกับปัญหาของหัวข่าวที่มักพบในหนังสือพิมพ์ภาษาไทย ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของหัวข่าวที่มีต่อการรับรู้ของผู้อ่านในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหัวข่าวที่พาดอย่างไม่ต้อง ก้าวม และเกินจริงว่าจะมีอิทธิพลมากน้อยเพียงใดต่อความสนใจของผู้อ่าน เมื่อเปรียบเทียบกับหัวข่าวที่พาดอย่างถูกต้อง และศึกษาว่าหัวข่าวเหล่านี้จะมีผลให้ผู้อ่านตีความข่าวที่อ่านได้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงหรือไม่ มีผลอย่างไรต่อความคิดเห็นของผู้อ่านที่มีต่อข่าวที่อ่าน และผู้อ่านจะให้ความเชื่อถือต่อข่าวที่มีหัวข่าวดังกล่าวแตกต่างกันอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทดสอบผลของความกำกวม ความไม่ถูกต้อง และความเกินจริงของหัวข้อที่มีต่อความสนใจของผู้อ่าน
2. เพื่อทดสอบผลของความกำกวม ความไม่ถูกต้อง และความเกินจริงของหัวข้อที่มีต่อการตีความข่าวของผู้อ่าน
3. เพื่อทดสอบผลของความกำกวม ความไม่ถูกต้อง และความเกินจริงของหัวข้อที่มีต่อความเชื่อถือของผู้อ่าน
4. เพื่อทดสอบอิทธิพลของความกำกวม ความไม่ถูกต้อง และความเกินจริงของหัวข้อที่มีต่อการตีความและความเชื่อถือของผู้อ่านที่อ่านเนื้อหาข่าวที่ตามมาในปริมาณต่างกัน
5. เพื่อทดสอบอิทธิพลของความกำกวม ความไม่ถูกต้อง และความเกินจริงของหัวข้อที่มีต่อความสนใจ การตีความและความเชื่อถือของผู้อ่านที่มีอุปนิสัยการอ่านหนังสือพิมพ์ต่างกัน

ปัญหำนำวิจัย

1. หัวข้อที่กำกวม ไม่ถูกต้อง และเกินจริงมีผลต่อความสนใจของผู้อ่านหรือไม่
2. หัวข้อที่กำกวม ไม่ถูกต้อง และเกินจริงมีผลต่อการตีความของผู้อ่านให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในข่าวหรือไม่
3. หัวข้อที่กำกวม ไม่ถูกต้อง และเกินจริงมีผลต่อความเห็นของผู้อ่านเกี่ยวกับข่าวหรือไม่
4. หัวข้อที่กำกวม ไม่ถูกต้อง และเกินจริงมีผลต่อความเชื่อถือของผู้อ่านหรือไม่

5. หัวข่าวที่กำกวม ไม่ถูกต้อง และเกินจริงมีอิทธิพลหรือไม่ต่อการตีความและความเชื่อถือของผู้อ่านที่อ่านเนื้อหาข่าวที่ตามมาในปริมาณต่างกัน

6. หัวข่าวที่กำกวม ไม่ถูกต้อง และเกินจริงมีอิทธิพลต่อความสนใจ การตีความและความเชื่อถือของผู้อ่านที่มีอุปนิสัยการอ่านหนังสือพิมพ์ต่างกันหรือไม่

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงทดลองนี้ คือชุดข่าว 8 ชุด แต่ละชุดมี 4 ข่าว จัดเรียงสลับตำแหน่งกันไป ข่าวทั้งหมดที่ใช้ในงานวิจัยนี้มี 6 ข่าว ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้น โดยคัดเลือกข่าวจากสำนักข่าวต่างประเทศ Reuters AFP AP และหนังสือพิมพ์ Bangkok Post ทั้งนี้ได้เขียนหัวข่าวให้มีลักษณะกำกวม ไม่ถูกต้อง และเกินจริง เพื่อเปรียบเทียบกับหัวข่าวที่ไม่กำกวม ถูกต้อง และไม่เกินจริง

2. งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบวิธีวิจัยเชิงทดลองเพื่อศึกษาปฏิกิริยาของกลุ่มตัวอย่างจากการอ่านหัวข่าว และข่าวที่มีลักษณะดังกล่าวข้างต้น โดยมีการควบคุมตัวแปร สิ่งเร้า และบรรยากาศ ตลอดจนเวลา ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอก

3. กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยทำการทดลองกับนิสิตปัจจุบันซึ่งกำลังศึกษาระดับปริญญาตรี คณะอักษรศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์ ครุศาสตร์ นิเทศศาสตร์ เกษศาสตร์ และสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 168 คน

นิยามศัพท์

หัวข้อ หมายถึง ประโยค วลี หรือ ข้อความสั้นๆ ซึ่งทำหน้าที่บอกผู้อ่านให้ทราบถึงสาระสำคัญของเนื้อหา พิมพ์ด้วยตัวอักษรขนาดใหญ่กว่าตัวอักษรของวรรคหน้าและเนื้อหา มีขนาดและชนิดของตัวอักษรแตกต่างกันไป หัวข้อที่นำมาใช้เป็นเครื่องมือสำหรับงานวิจัยนี้มีลักษณะกำกวม ไม่ถูกต้อง และเกินจริง ทั้งนี้เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับหัวข้อที่ไม่กำกวม ถูกต้อง และเกินจริงจากเนื้อหาเดียวกัน ตามลำดับว่ามีผลต่อความสนใจ การตีความ และความเชื่อใจของผู้อ่านหรือไม่ นอกจากนี้ยังได้กำหนดให้แต่ละหัวข้อมีจำนวนตัวอักษรใกล้เคียงกัน ขนาด และ ชนิดของตัวอักษรเป็นแบบเดียวกัน

เนื้อหา หมายถึง ส่วนของข่าวที่นอกเหนือจากหัวข้อ และวรรคหน้า ทำหน้าที่ให้รายละเอียดตามลำดับความสำคัญของเหตุการณ์ที่ปรากฏในข่าว ซึ่งสามารถตอบคำถาม *ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร ทำไม* ได้ และเพิ่มเติมข้อมูลปลีกย่อยที่ไม่สามารถระบุไว้ในหัวข้อและวรรคหน้า เป็นส่วนที่ยาวที่สุดของข่าว มักมีหลายย่อหน้า และมีต่อหน้าอื่นได้ สำหรับเนื้อหาแต่ละเรื่องที่ใช้ในงานวิจัยนี้มีปริมาณเนื้อที่คอลัมน์นี้เท่ากัน มีจำนวนย่อหน้าใกล้เคียงกัน จัดวางให้จบภายในหน้าเดียว

อุปนิสัยการอ่านข่าวหนังสือพิมพ์ หมายถึง ลักษณะการอ่านหนังสือพิมพ์ที่ผู้อ่านทำเป็นประจำ โดยวัดจากความบ่อย และเวลาที่ใช้อ่าน ประเภทของข่าวที่อ่าน ส่วนของข่าวที่อ่านเป็นอันดับแรก ความละเอียดในการอ่าน ตลอดจนการพิจารณาไตร่ตรองหลังการอ่าน

ปริมาณการอ่านข่าว หมายถึง ปริมาณเนื้อหาข่าวแต่ละข่าวที่ผู้อ่านแต่ละคนอ่านในระดับแตกต่างกัน ซึ่งวัดโดยวิธี Process Tracing¹ ในการศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ผู้อ่านที่อ่านข่าวโดยละเอียด หมายถึง ผู้อ่านที่อ่านทุกส่วนของข่าว และ/หรืออ่านมากกว่าร้อยละ 50 ขึ้นไป

¹ เป็นวิธีหนึ่งที่ใช้วัดความสนใจของผู้อ่าน กำหนดให้ผู้อ่านขีดเส้นใต้ข้อความหรือส่วนที่ผู้อ่านได้อ่าน วิธีดังกล่าวเป็นการแทนสายตาของผู้อ่าน ช่วยให้ทราบว่าผู้อ่านได้อ่านส่วนใดของข่าวเป็นปริมาณมากน้อยเท่าไร (Zerbinos, 1990)

ผู้อ่านที่อ่านข่าวบางส่วน หมายถึง ผู้อ่านที่อ่านหัวข้อข่าว พรรคนำ และเนื้อข่าวน้อยกว่า หรือเท่ากับ ร้อยละ 50 แต่มากกว่า 2 ย่อหน้า

ผู้อ่านที่อ่านข่าวอย่างผิวเผิน หมายถึง ผู้อ่านที่อ่านเฉพาะหัวข้อข่าว และ อ่านเนื้อข่าวไม่เกิน 2 ย่อหน้า

ความกำกวม หมายถึง การที่หัวข้อเสนอสาระที่คลุมเครือ ไม่ชัดเจน ทำให้ผู้อ่านเกิดความคลงแคลงใจ หรือไม่แน่ใจว่าหัวข้อกล่าวถึงอะไร และยังทำให้ผู้อ่านสามารถตีความเกี่ยวกับข่าวจากหัวข้อที่กำกวมนี้ได้มากกว่าหนึ่งความหมาย

ตัวอย่าง

ปรัมสาวห้องโต

(ดาวสยาม 9 มีนาคม 2536)

เนื้อข่าวโดยสรุป : นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นได้ขอร้องให้ผู้ใช้แรงงานสตรีภาคเอกชนที่ชุมนุมเรียกร้องขอลิขิตลาคลอด 90 วัน และขอรับเงินเดือนเต็มอัตราเช่นเดียวกับข้าราชการนั้นให้ยุติการชุมนุม เนื่องจากทางกระทรวงมหาดไทยกำลังดำเนินการศึกษาปัญหาดังกล่าวอย่างละเอียดเพื่อหาหนทางแก้ไขที่รัดกุมรอบคอบ

หัวข้อข่าวไม่สามารถสื่อประเด็นของข่าวได้อย่างชัดเจน และหากผู้อ่านที่ไม่ได้อ่านเนื้อข่าวที่ตามมาก็จะไม่ว่าหัวข้อนี้กล่าวถึงเรื่องใด

ความไม่ถูกต้อง หมายถึง การที่หัวข้อนำเสนอสาระที่บิดเบือน หรือไม่ตรงกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในข่าว ทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจผิดและไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง

ตัวอย่าง

รองอธิบดีทางหลวง สั่งตั้งกก.สอบทุจริต ขโมยใช้“แทรีคเตอร์”

(มติชน 20 มกราคม 2535)

เนื้อข่าวโดยสรุป : อธิบดีกรมทางหลวงดำเนินการสอบสวนหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ การทุจริต ซึ่งมีการแต่งตั้งกรรมการสอบสวนขึ้นมา โดยผู้ที่แต่งตั้งคืออธิบดี มิใช่รองอธิบดีดังที่ระบุไว้ในหัวข้อข่าว

ความเกินจริง หมายถึง การที่หัวข้อข่าวนำเสนอสาระที่เกินเลยไปจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏในข่าว เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้อ่านให้รู้สึกถึง ตระหนก หรือประหลาดใจ

ตัวอย่าง

แฟน“แจ๊คสัน”ช็อก คอนเสิร์ตล้ม

(ไทยรัฐ 21 กรกฎาคม 2536)

เนื้อข่าวโดยสรุป : สืบเนื่องจากความไม่พร้อมของสนามศุภชลาศัยที่อยู่ในสภาพทรุดโทรม อาจทำให้ต้องเปลี่ยนสถานที่จัดการแสดงคอนเสิร์ตของไมเคิล แจ๊คสัน ประกอบกับกระแสความไม่เห็นด้วยของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการก็ดี กรมพลศึกษาก็ดี ยังผลให้มีแนวโน้มที่จะยกเลิกการแสดงคอนเสิร์ตในครั้งนี้

เมื่ออ่านเนื้อหาประกอบแล้วพบว่ายังไม่มีคำสั่งยกเลิกการจัดคอนเสิร์ต เพียงแต่มีแนวโน้มที่อาจจะยกเลิกเท่านั้น

ความสนใจ หมายถึง การที่ผู้อ่านตั้งใจติดตามอ่านเนื้อหา ซึ่งวัดจากปริมาณการอ่าน ในงานวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ สนใจมาก สนใจปานกลาง และสนใจน้อย

การตีความ หมายถึง การที่ผู้อ่านใช้วิจารณญาณในการแปลความหมายของข่าว ในแง่ของข้อเท็จจริงและความเห็นที่มีเกี่ยวกับข่าว โดยวัดจาก การที่ผู้อ่านเลือกคำตอบเกี่ยวกับข่าวที่ตนเองเห็นด้วยมากที่สุด และ คิดว่าถูกต้องที่สุด

ความเชื่อถือ หมายถึง การยอมรับหรือความไว้วางใจของผู้อ่านที่มีต่อข่าวที่อ่าน โดยวัดจากการประเมินข่าวของผู้อ่าน ตามองค์ประกอบของความน่าเชื่อถือ ซึ่งในงานวิจัยนี้กำหนดไว้ 5 ประการ คือ

ความน่าเชื่อถือ : น่าเชื่อถือ - ไม่น่าเชื่อถือ

ความน่าสนใจ : น่าสนใจ - ไม่น่าสนใจ

ความมีคุณภาพ : ให้ความรู้ - ไม่ให้ความรู้ และ เข้าใจง่าย - เข้าใจยาก

ความถูกต้อง : ถูกต้อง - ไม่ถูกต้อง ชัดเจน - กำกวม และไม่เกินจริง - เกินจริง

ความเป็นกลาง : เป็นกลาง - มีอคติ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ได้ทราบถึงอิทธิพลของหัวข้อที่มีต่อความสนใจ การตีความ และความเชื่อต่อต่อ
ข่าวที่ผู้อ่านอ่าน
2. ชี้ให้เห็นถึงปัญหาของหัวข้อในเรื่องของความกำกวม ความไม่ถูกต้อง และความเกินจริง
ที่มีผลต่อการรับรู้ข่าวของผู้อ่าน
3. ขยายแง่มุมของการศึกษาเกี่ยวกับหัวข้อของหนังสือพิมพ์ในแง่ของผู้รับสารหรือผู้อ่าน
อันจะเป็นประโยชน์สำหรับอ้างอิงในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ต่อไป